

CARTIER POPULAR

ION CREANGĂ

AMINTIRI DIN COPILĂRIE ȘI ALTE POVESTIRI

ION CREANGĂ (1837-1889; Humulești, Neamț), scriitor român. Bun prieten cu Mihai Eminescu, care îl introduce în cercul „Junimii”. Proza sa este expresia unei intuiții desăvârșite a spiritului popular. Epos jovial al copilăriei la țară, *Amintiri din copilărie*, capodoperă a literaturii noastre, este o simbioză de realism și idealizare. Harul narativ transformă până și pățaniile neplăcute într-o ispravă năzdrăvană, mai mulț sau mai puțin nevinovată. Cadența melancolică de la fiecare început de capitol cedează locul, în decursul istorisirii, risului optimist și de duh.

„Opera lui Creangă este epopeea poporului român. Creangă este Homer al nostru.”

Garabet IBRĂILEANU

CARTIER POPULAR

ION CREANGĂ

AMINTIRI
DIN COPILĂRIE
ȘI ALTE POVESTIRI

CARTIER

CARTIER

Editura Cartier, SRL, str. București, nr. 68, Chișinău, MD2012.
Tel./fax: 022 24 05 87, tel.: 022 24 01 95. E-mail: cartier@cartier.md
Editura Codex 2000, SRL, Strada Toamnei, nr. 24, sectorul 2, București.
Tel./fax: 210 80 51. E-mail: romania@cartier.md
Cartier & Roman LLC, Fort Lauderdale, SUA. E-mail: usa@cartier.md
Suport juridic: Casa de Avocatură *EuroLegal*
www.cartier.md

*Cărțile CARTIER pot fi procurate în toate librăriile bune
din România și Republica Moldova.
Cartier eBooks pot fi procurate pe iBookstore și pe www.cartier.md*

LIBRĂRIILE CARTIER

Librăria din Centru, bd. Ștefan cel Mare, nr. 126, Chișinău. Tel./fax: 022 21 42 03.
E-mail: librariadincentru@cartier.md
Librăria din Hol, str. București, nr. 68, Chișinău. Tel.: 022 24 10 00.
E-mail: librariadinhol@cartier.md

Comenzi CARTEA PRIN POȘTĂ

CODEX 2000, Str. Toamnei, nr. 24, sectorul 2, 020712 București, România
Tel./fax: (021) 210.80.51
E-mail: romania@cartier.md
www.cartier.md

Taxele poștale sunt suportate de editură. Plata se face prin ramburs, la primirea coletului.

Colecția *Cartier Popular* este coordonată de Gheorghe Erizanu
Editor: Gheorghe Erizanu
Lector: Em. Galaicu-Păun
Coperta seriei: Vitalie Coroban
Coperta: Vitalie Coroban
Design/tehnoredactare: Tatiana Cunup
Prepress: Editura Cartier
Tipărită la Bons Offices

Ion Creangă

AMINTIRI DIN COPILĂRIE ȘI ALTE POVESTIRI

Ediția a IV-a, iunie 2014

© 2014, 2006, 2004, 1998 Editura Cartier, pentru prezenta ediție. Toate drepturile rezervate.
Cărțile Cartier sunt disponibile în limita stocului și a bunului de difuzare.

Descrierea CIP a Camerei Naționale a Cărții
Creangă, Ion

Amintiri din copilărie și alte povestiri/Ion Creangă;
cop.: Vitalie Coroban. – Ed. a 4-a. – Chișinău: Cartier, 2014
(Tipogr. „Bons Offices”). – 172 p. – (Colecția „Cartier Popular”).
500 ex.

ISBN 978-9975-79-878-5.

821.135.1-93

C 84

Creangă și epoca sa

- 1837 – 1 martie. Se naște Ion Creangă, întâiul din cei opt copii ai lui Ștefan a Petrii Ciubotariul și ai Smarandei Creangă, „răzeși fără pământuri” din satul Humulești, ținutul Neamț.
Apare romanul *Oliver Twist* al scriitorului englez Charles Dickens (1812-1870).
Compozitorul francez Hector Berlioz (1803-1869) scrie *Requiem*.
Apare la Berlin *Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques Transdanubiens* (vol. I) de Mihail Kogălniceanu (1817-1891).
Apare la Iași *Alăuta românească*, prima revistă literară din Moldova, supliment al gazetei *Albina românească*.
- 1838 – Apare la Brașov revista culturală *Foaie pentru minte, inimă și literatură*, sub conducerea lui George Barițiu (1812-1893).
- 1839 – 10 iunie. Data nașterii lui Ion Creangă după actul din mitrica satului Humulești, moșia mănăstirii Neamțului, Ocolul de sus, ținutul Neamțului, partea I.
Apare romanul *Splendorile și mizeriile curtezanelor* al scriitorului francez Honoré de Balzac (1799-1850).
Apare romanul *Mănăstirea din Parma* al scriitorului francez Stendhal (1783-1842).
H. Berlioz scrie simfonia *Romeo și Julieta*.
Compozitorul polonez Frédéric Chopin (1810-1849) își încheie cele 24 *preludii* pentru pian.

- Înființarea de către studenții români de la Paris a „Societății pentru învățătura poporului român”.
- 1840 – Apare nuvela *Colomba* a scriitorului francez Prosper Mérimée (1803-1870).
Apare la Iași revista *Dacia literară*, sub conducerea lui M. Kogălniceanu.
Vasile Alecsandri (1821-1890) debutează în teatru cu piesa *Farmazonul din Hîrlău*.
- 1841 – Timotei Cipariu (1805-1887) publică, la Blaj, *Extract de ortografie cu litere latine*.
- 1842 – Apare romanul *Suflete moarte* și povestirea *Mantaua* ale scriitorului rus Nikolai Gogol (1809-1852).
Triumful operei *Nabucco* a compozitorului italian Giuseppe Verdi (1813-1901).
- 1843 – Mihail Kogălniceanu ține *Cuvîntul de deschidere al celui dintîi curs de istorie națională* la Academia Mihăileană.
- 1845 – Apare nuvela *Carmen* de Prosper Mérimée.
Apare studiul lui Anton Pann (1796-1854) *Bazul teoretic și practic al muzicii bisericești*.
Se înființează la Paris „Societatea studenților români”.
- 1846 – septembrie. Ion Creangă începe cursul primar în satul natal, la școala înființată de Ion Humulescu (Nemțeanu) cu dascălul Vasile a Ilioaei (Vasilcăi).
- 1846-1852 – Se construiește Teatrul Național din București, după planurile arhitectului vienez Joseph Heft.
- 1847 – primăvara. Dascălul Vasile fiind luat la oaste cu arcanul, Nică a lui Ștefan a Petrii trece în grija bătrînului dascăl Iordache firniitul.
Apare *Proverburi sau Povestea vorbei* de Anton Pann.
Alexandru Flechtenmacher (1823-1898) scrie *Uvertura națională „Moldova”*, prima lucrare simfonică românească demnă de atenție.
- 1848 – Moartea dascălului Iordache de holeră. Creangă trece la școala învățătorului Neculai Nanu din Broșteni.

- Apare *Dama cu camelii* a scriitorului francez Alexandre Dumas fiul (1824-1895).
- Constantin D. Rosenthal pictează tabloul alegoric *România rupîndu-și cătușele pe Cîmpia Libertății*.
- 27 martie. Întrunirea de la Iași marchează începutul mișcării revoluționare din Moldova.
- 3-5 mai. Marea adunare națională de la Blaj pe Cîmpia Libertății.
- 11 iunie. Izbucnirea revoluției la București.
- 15 iunie. A doua Adunare națională de la Lugoj.
- 2 septembrie. A treia Adunare națională de la Blaj.
- Premiera, la Iași, a primei opere românești, *Baba Hîrca*, de A. Flechtenmacher pe libretul lui Matei Millo (1814-1896).
- 1849 – **Pînă în primăvară învață la Broșteni, unde încheie anul cu un psalt de la biserica Adormirea din Tîrgul Neamț.** Se constituie la Paris „Asociația română pentru conducerea emigrației”.
- 1850 – Premiера operei *Lohengrin* a compozitorului german Richard Wagner (1813-1883).
Se naște Mihai Eminescu (m. 1889).
- 1851 – Premiера operei *Rigoletto* a compozitorului italian Giuseppe Verdi.
Frații Goncourt încep să-și publice *Jurnalul* (1851-1896).
Apare romanul *Moby Dick sau Balena Albă* al scriitorului american Herman Melville (1819-1891).
Apare romanul *Casa unchiului Tom* al scriitoarei americane Beecher-Stowe (1811-1896).
- 1852 – Apare volumul *Emailuri și camee*, capodopera poetului francez Théophile Gautier (1811-1972).
Apare volumul *Poezii antice* al scriitorului francez Leconte de Lisle (1818-1894).
Apare volumul *Doine și Lăcrămioare* de Vasile Alecsandri.
Se naște dramaturgul Ion Luca Caragiale (m. 1912).
- 1853 – Creangă termină clasa a treia primară la școala publică de la Tîrgul Neamț, avînd ca profesor pe Isaiia Teodorescu („*popa Duhu*”).

- Premiera operei *Traviata* de G. Verdi.
Apare volumul *Poezii populare. Balade (Cîntece bătrînești adunate și îndreptate* de Vasile Alecsandri.
- 1854 – Creangă, numit acum Ion Ștefănescu, termină clasa a patra, și toamna se înscrie la școala de catiheți din Fălticeni („*fabrica de popi*”).
Apare volumul *Fiicele focului* al poetului francez Gerard de Nerval (1808-1855).
Se naște poetul Alexandru Macedonski.
- 1855 – 29 august. Catihetul ținutului Suceava, Nicolae Conta, frațele tatălui lui Vasile Conta, eliberează adeverință lui Ion Creangă și altor 9 „clirici”, printre care și Zaharia Simionescu, spre a se înscrie la Seminarul central de la Socola, Iași.
6 noiembrie. Ion Creangă, Zaharia Simionescu, Ștefan Posa și Ioan Bradul cer starețului Mănăstirii Neamțului să fie primiți în internatul școlii Tg.Neamț. La recomandarea lui Nicolae Conta, catiheții sînt admiși în anul al II-lea la seminarul de la Socola.
Apare volumul *Cîntec despre Hiawatha*, capodopera poetului american Henry Wadsworth Longfellow (1807-1882).
Apare volumul *Fire de iarbă* al poetului american Walt Whitmann (1819-1892).
Se naște Constantin Dobrogeanu-Gherea (m.1920).
- 1857 – Apare volumul *Florile răului* al poetului francez Charles Baudelaire (1821-1867).
Apare eseu *Realismul* al eseistului francez Champfleury (1821-1889).
Apare romanul *Doamna Bovary* al scriitorului francez Gustave Flaubert (1821-1880).
Moare poetul Alexandru Sihleanu (n.1834).
- 1858 – Moare pe moșia Făcuții, ținutul Iași, Ștefan a Petrii Ciubotariu și este înmormîntat la biserica din satul Prigoreni la 30 iunie.
Creangă absolvă cursul inferior al seminarului.
Se naște prozatorul Barbu Delavrancea (m. 1918).

Se naște poetul Alexandru Vlahuță (m. 1919).

Se naște scriitorul Duiliu Zamfirescu (m. 1922).

1859 – Creangă obține o mărturie a preotului de la biserica Patruzeci de Sfinți din Iași, pentru a-și scoate peci de cununie cu Ileana, fiica preotului Ioan Grigoriu. Nunta are loc la 23 august.

5 noiembrie. Poporâni de la biserica Patruzeci de Sfinți din Iași dau mărturie lui Ion Creangă spre a fi hirotonisit preot.

Apare volumul *Legenda secolelor* de Victor Hugo (1802-1885).

Apare studiul *Originea speciilor prin selecție naturală...* al naturalistului englez Charles Darwin (1809-1882).

Apare studiul *Critica economiei* politice al filozofului german Karl Marx (1818-1883).

Unirea Principatelor Române sub domnia lui Alexandru Ioan Cuza (1820-1873).

Moare scriitorul Alecu Russo (n.1819).

1860 – Diaconul Ion Creangă depune la 13 ianuarie jalbă la mitropolie împotriva socrului său Ioan Grigoriu de la biserica Patruzeci de Sfinți, pentru insulte, loviri și tentativă de asasinat. La 20 aprilie încheia însă contract cu epitropia bisericii Patruzeci de Sfinți spre a sluji ca diacon, semn că pentru moment conflictul familial era lichidat. La începutul lui mai, diaconul obține carte de mutare de la biserica Sfânta Treime, unde fusese hirotonisit, la biserica Patruzeci de Sfinți. La 26 octombrie îl găsim înscris ca student în anul I la Facultatea de teologie din Iași. La 19 decembrie se naște fiul său Constantin. Apare volumul de eseuri *Paradisuri artificiale* de Ch. Baudelaire.

1861 – E terminat tabloul *Lupta lui Iacob cu îngerul*, testamentul spiritual al pictorului francez Eugène Delacroix (1798-1863).

Apar *Amintiri din casa morților* ale scriitorului rus Fiodor Dostoievski (1821-1881).

- 1862-1865 Apare *Lepturariu rumânesc* cules den scriptori rumâni (4 volume) de Aron Pumnul (1818-1866).
 Apare volumul *Poeme barbare* de Leconte de Lisle.
 Apare romanul *Salambo* al lui G. Flaubert.
 Apare romanul *Mizerabilii* al lui Victor Hugo.
- 1863 – 22 martie. Diaconul Ion Creangă cere mutarea la mănăstirea (biserica) Bărboi din Iași. Contractul cu noua biserică se va încheia a doua zi. Diaconul primise înainte 700 de lei pe an, acum a primi 48 galbeni chesaro-crăiești. Primul „Salon al refuzaților” la Paris; pictorul francez Eduard Manet (1832-1883) provoacă un scandal expunând tabloul *Dejunul pe iarbă*.
 Apare *Viața lui Isus* de scriitorul francez Ernest Renan (1823-1892).
 Este înființată la Iași Societatea „Junimea”.
 Moare poetul Andrei Mureșanu (n.1816).
- 1864 – Absolvind un an de studiu la Institutul normal vasilian, Creangă se înscrie la concursul pentru ocuparea postului vacant de institutor la secțiunea a II-a a clasei întâia de la școala primară vasiliană Trei Ierarhi. La 13 noiembrie primea decretul de numire în post.
 E terminată lucrarea *Omul cu nasul sfărîmat* a sculptorului francez Auguste Rodin (1840-1917).
- 1865 – 10 ianuarie. Creangă își începe activitatea de institutor.
 Apare *Alice în țara minunilor* a scriitorului englez Lewis Carrol (1832-1898).
 Nașterea jazzului în delta râului Mississippi.
 Premiera operei *Tristan și Izolda* de R. Wagner.
 Moare fabulistul Alexandru Donici (n. 1806).
 Moare prozatorul Nicolae Filimon (n. 1819).
- 1866 – 30 aprilie. Diaconul Creangă este numit definitiv la biserica Golia din Iași.
 Apare volumul colectiv *Parnasul contemporan* ca o reacție împotriva romantismului.
 Apare volumul *Poeme saturniene* al poetului francez Paul Verlaine (1844-1896).

- Se tipărește (până în 1876) *Marele dicționar universal al sec. XIX-lea* de enciclopedistul și editorul francez Pierre Larousse (1817-1875).
- Apare romanul *Crimă și pedeapsă* de F. Dostoievski. Debutează cu poezia *La mormântul lui Aron Pumnul*, apărută în broșura *Lăcrimioarele învățăceilor*, Mihai Eminescu.
- Al. I. Cuza este silit să abdice ca urmare a conjurației pregătite de „monstruoasa coaliție”.
- Se naște poetul George Coșbuc (m.1918).
- Se naște poetul Traian Demetrescu (m.1896).
- 1867 – Premiera piesei *Perr Gynt* a dramaturgului norvegian Henrik Ibsen (1828-1906).
- Apare volumul I al *Capital*-ului lui Karl Marx.
- Se înființează Biblioteca Societății Academice Române.
- Apare la Iași primul număr al revistei *Convorbiri literare*.
- 1868 – Ziarul *Convențiunea* nr. 14 din 26 februarie atacă pe proștii care merg la teatru, fără a numi pe I. Creangă. Asemenea *Curierul de Iași* nr. 6 publică articolul *Tragerea la țintă și vînatul de păsări în mijlocul orașului*, vizînd pe diaconul de la Golia, tot fără a-l numi.
- În august apare în 4000 de exemplare *Metodă nouă de scriere și cetire pentru uzul clasei I primare* de Ion Creangă, C. Grigorescu, G. Ienăchescu, N. Climescu, V. Răceanu și A. Simionescu.
- Apare romanul *Idiotul* de F. Dostoievski.
- Moare scriitorul Constantin Negruzzi (n. 1800).
- 1869 – Apare volumul *Cîntecele lui Maldoror* al poetului francez Lautréamont (1846-1870).
- Apare romanul *Educație sentimentală* de G. Flaubert.
- Se naște poeta Iulia Hasdeu (m. 1888).
- Moare scriitorul Gheorghe Asachi (n. 1788).
- Moare scriitorul Constantin Stamati (n. 1786).
- 1870 – 20 octombrie. Creangă este mutat la Școala sucursală primară de băieți nr. 1 din Iași (mahalaua Sărărie), în locul lui G. Ienăchescu.
- Premiera operei *Valkiria* de R. Wagner.

- 1871 – Dat în judecata consistorului, în septembrie, pentru conduita sa, e oprit de la „lucrarea diaconiei”, „*pînă va da probe de îndreptare*”. Era învinuit de a fi mers la teatru, de a fi tras cu pușca asupra bisericii, de a trăi de mai mulți ani despărțit de soție și de a se fi tuns.
 Apare *Învățătorul copiilor – carte de cetit în clasele primare de ambele sexe cu litere, slove și buchi, cuprinzînd învățături morale și instructive* de C. Grigorescu, I. Creangă și V. Răceanu.
 Poetul francez Arthur Rimbaud (1854-1891) scrie poemul *Corabia beată*.
 Premiera operei *Aida* de G. Verdi.
- 1872 – La 1 iulie Ministerul Instrucțiunii Publice și al Cultelor destituie pe Ion Creangă din postul de institutor la Școala sucursală nr. 1 de băieți din Iași. Destituirea venea în urma excluderii diaconului Ion Creangă din rîndul clericilor.
 Apare a doua ediție din *Învățătorul copiilor*.
 Apare studiul *Nașterea tragediei* al filozofului german Friedrich Nietzsche (1844-1900).
 Este expus *Impresie, răsărit de soare* de Claude Monet (1840-1926), tablou-manifest al impresionismului.
 Apare volumul de debut al lui Al. Macedonski, *Prima verba*.
 Moare scriitorul Ion Heliade-Rădulescu (n. 1802).
 Moare poetul Dimitrie Bolintineanu (n. 1819).
- 1873 – februarie. Creangă cere despărțire legală de soție.
 A. Rimbaud scrie *Un anotimp în infern*.
- 1873-77 – Scriitorul rus Lev Tolstoi (1828-1910) scrie romanul *Anna Karenina*.
- 1874 – Apare ediția a III-a din *Învățătorul copiilor*. Pe data de 1 septembrie, este numit institutor la clasele I și a II-a de la Școala primară de băieți nr. 2 din Păcurari.
 A. Rimbrand scrie *Iluminările*.
 Prima expoziție a pictorilor impresioniști în atelierul lui Nadar (participă Cezanne, Degas, Monet, Morisot, Pissarro, Sisley).

- 1875 – Numit într-o comisie de examinare a cărților didactice din Iași, M. Eminescu face cunoștință cu Ion Creangă. Introdus de poet la *Junimea*, Creangă publică, în *Convorbiri literare*, poveștile: *Soacra cu trei nurori* (1 octombrie) și *Capra cu trei iezi* (decembrie).
Opera *Carmen* a compozitorului francez Georges Bizet (1838-1875) e fluierată la Paris.
Se naște compozitorul francez Maurice Ravel (m.1937).
- 1876 – Apare *Povățuitoriu la cetire prin scriere după sistema fonetică* de Gh. Ienăchescu și Ion Creangă, iar în *Convorbiri literare* poveștile: *Punguța cu doi bani* (1 ianuarie), *Dănilă Prepeleac* (1 martie) și *Povestea porcului* (1 iunie). Apare volumul *Preludiu la după-amiaza unui faun* al poetului francez Stéphane Mallarmé (1842-1898).
Apar *Aventurile lui Tom Sawyer* de scriitorul american Mark Twain (1835-1910).
Premiera operii *Peer Gynt* de compozitorul norvegian Edvard Grieg (1843-1907).
Apare primul număr al revistei *Timpul*.
- 1877 – Creangă tipărește întâi în broșură, apoi în *Convorbiri literare*, nuvela *Moș Nichifor Coțcariul*, apoi numai în revistă *Povestea lui Stan Pățitul* (1 aprilie) și *Fata babei și fata moșneagului* (1 septembrie).
Premiera operii *Samson și Dalila* a compozitorului francez Camille Sain-Saëns (1835-1921).
Premiera baletului *Lacul lebedelor* al compozitorului rus Piotr Ceaikovski (1840-1893).
Se naște poetul Ștefan Petică (m.1904).
- 1878 – Apar în *Convorbiri literare* poveștile: *Ivan Turbincă* (1 aprilie), *Povestea lui Harap-Alb* (1 august) și *Povestea unui om leneș* (octombrie).
Apare studiul *Omenesc, prea omenesc* de F. Nietzsche.
Apare studiul *Anti-Dühring* al filozofului german Friedrich Engels (1820-1895).
Tratatul de pace ruso-turc de la San Stefano stipulează recunoașterea independenței României.
Apare volumul *Ostașii noștri* de V. Alecsandri.

- 1878-1881 – Bogdan Petriceicu Hasdeu publică cele trei volume din *Cuvente den bătrini*.
- 1879 – 25 iunie. Ecaterina Vartic cumpără cu bezmăn locul și bojdeuca din Țicău, unde se stabilise mai înainte I. Creangă.
Apare *Geografia județului Iași*, de V. Răceanu, Gh. Ienăchescu și Ion Creangă.
Apare drama *Casa păpușilor* de H. Ibsen.
Premiera la București a piesei lui I. L. Caragiale *O noapte furtunoasă*.
- 1880 – Apare în *Albumul macedo-român* anecdota *Moș Ion Roară și Unirea*.
Scriitorul francez Guy de Maupassant (1850-1893) publică nuvela *Boule de suif*.
Apar *Frații Karamazov*, ultimul roman al lui Dostoievski.
Apare primul număr al revistei *Literatorul*.
Se naște poetul Tudor Arghezi (m. 1967).
- 1881 – În ianuarie Creangă își ia o lună concediu de la școală.
În *Convorbiri literare* apare prima parte din *Amintiri*, datată: *București, 1880, septembrie*, și dedicată domnișoarei Livia Maiorescu. În aprilie apare a doua parte a *Amintirilor*.
În otombrie Creangă își dă împreună cu Ileana consimțământul la căsătoria fiului lor cu Elena Adamescu din București.
În *Convorbiri literare* (1 noiembrie), publică *Popa Duhu*.
Parlamentul votează transformarea României în regat;
Carol I se va încorona rege la 10/22 mai.
Apare la Iași primul număr al revistei *Contemporanul*.
Moare poetul Cezar Bolliac (n. 1813).
Se naște poetul Octavian Goga (m. 1938).
Se naște poetul George Bacovia (m. 1957).
- 1882 – Apare în *Convorbiri literare* a treia parte a *Amintirilor*, datată: *septembrie 1881*.
Premiera operei *Parsifal* de Wagner.

- 1883 – Apar, în *Convorbiri literare* (1 ianuarie) poezia *Impresiuni de Lina Cătălina*, auzită la Spitalul Brâncovenesc. La 1 martie, *Cinci pîni*, iar în *Almanahul Societății academice România jună din Viena*, *Moș Ion Roată și vodă Cuza*. În noiembrie, i se aprobă un concediu medical de 3 luni.
Nietzsche începe să publice lucrarea *Așa grăit-a Zarathustra*.
Apar *Povestiri crude* de scriitorul francez Villiers de L'Isle-Adam (1838-1889).
Apare romanul *O viață* de Maupassant.
Apare romanul *Insula comorilor* de scriitorul englez Stevenson (1850-1894).
- 1884 – 30 mai. Se aprobă institutorului Creangă un concediu de 2 luni.
Apare volumul *Poeme tragice* de Leconte de Lisle.
Verlaine publică în volumul *Poeți blestemați* opere necunoscute de Mallarmé, Rimbaud, Corbière, Cros.
Apare studiul *Originea familiei, a proprietății private și a statului* de F. Engels.
Apar *Aventurile lui Huckleberry Finn* de Mark Twain.
Premiera piesei *O scrisoare pierdută* de I. L. Caragiale.
- 1885 – 15 octombrie. Obține un concediu medical de 6 luni.
Pictorul olandez Vincent Van Gogh (1853-1890) pictează tabloul *Mincătorii de cartofi*.
- 1885-1888 – Construirea Palatului Ateneului Român din București.
Apare romanul *Bel-Ami* de Maupassant.
Apare romanul *Germinal* al scriitorului francez Emile Zola (1840-1905).
Moare poetul Grigore Alexandrescu (n. 1810).
Premiera piesei *Ovidiu* de Vasile Alecsandri.
- 1886 – În concediu de boală prelungit pînă la sfîrșitul vieții.
Apare *Manifestul simbolist* al poetului francez de origine greacă Jean Moréas (1856-1910).

- Apare lucrarea *Dincolo de bine și de rău* de F. Nietzsche.
B. P. Hasdeu publică, pînă-n 1898, cele patru volume din *Etymologicum Magnum Romaniae*.
- 1887 – Premiera operei *Otello* de G. Verdi.
Moare folcloristul Petre Ispirescu (n.1830).
- 1888 – Creangă citește în Cercul literar al lui Beldiceanu ultima parte a *Amintirilor*.
Apare volumul *Ubu-rege* al scriitorului francez Alfred Jarry (1873-1907).
Nietzsche își scrie ultimele lucrări, *Ecce Homo* și *Amurgul idolilor*.
Van Gogh pictează *Floarea soarelui*.
Apare la București foaia literară *Fintîna Blanduziei*, condusă de un comitet de redacție în frunte cu Eminescu.
- 1889 – 31 decembrie. Moartea lui Ion Creangă, în noaptea de ajun, în urma unui atac de epilepsie.
Construirea Turnului Eiffel cu ocazia deschiderii Expoziției universale la Paris.
Van Gogh pictează *Autoportret cu pipă și cu ureche bandajată*.
Moare poetul Mihai Eminescu (n. 1850).
Moare poeta Veronica Micle (n. 1850).
- 1890 – 2 ianuarie. Înmormîntarea lui Ion Creangă la cimitirul Eternitatea din Iași.
Apar, la editorul H. Goldner din Iași, *Scrierile lui Ion Creangă, Poveștile*, vol. I, cu o prefață de A. D. Xenopol și o biografie a autorului de Gr. I. Alexandrescu (volumul conține poveștile publicate în *Convorbiri literare* între 1875-1878).
- 1892 – Apar *Scrierile lui I. Creangă*, volumul II, *Diverse*, cu: *Amintiri din copilărie*, *Anecdote (Popa Duhu, Cinci pîni, Moș Ion Roată și Unirea, Moș Ion Roată și Cuza-vodă)*, *Poezii populare*, *Poezii proprii*, *Cuvinte*, *rostiri*.

AMINTIRI DIN COPILĂRIE

Dedicație d-soarei L. M.

I

Stau câteodată și-mi aduc aminte ce vremi și ce oameni mai erau în părțile noastre pe când începusem și eu, drăgăliță-Doamne, a mă ridica băiețuș la casa părinților mei, în satul Humuleștii, din târg drept peste apa Neamțului; sat mare și vesel, împărțit în trei părți, care se țin tot de una: Vatra satului, Delenii și Bejenii.

Ș-apoi Humuleștii, și pe vremea aceea, nu erau numai așa, un sat de oameni fără căpătăiu, ci sat vechiu răzășesc, întemeiat în toată puterea cuvântului: cu gospodari tot unul și unul, cu flăcăi voinici și fete mândre, care știau a învărti și hora, dar și suveica, de vuia satul de vatale în toate părțile; cu biserică frumoasă și niște preoți și dascăli și poporeni ca aceia, de făceau mare cinste satului lor.

Și părintele Ioan de sub deal, Doamne, ce om vrednic și cu bunătate mai era! Prin îndemnul său, ce mai de pomi s-au pus în ținterim, care era îngrădit cu zaplaz de bârne,

streșinit cu șindrila, și ce chilie durată s-a făcut la poarta bisericei pentru școală; și-apoi, să fi văzut pe neobositul părinte cum umbla prin sat din casă în casă, împreună cu bădița Vasile a Ilioaei, dascălul bisericei, un holteiu zdravăn, frumos și voinic, și sfătuia pe oameni să-și deie copiii la învățătură. Și unde nu s-au adunat o mulțime de băieți și fete la școală, între care eram și eu, un băiet prizărit, rușinos și fricos și de umbra mea.

Și cea dintăi școlăriță a fost însăși Smărăndița popei, o sgâtie de copilă ageră la minte și așa de silitoare, de întrecea mai pe toți băieții și din carte, dar și din nebunii. Însă părintele mai în toată ziua da pe la școală și vedea ce se petrece... Și ne pomenim într-o zi că părintele vine la școală și ne aduce un scaun nou și lung, și, după ce-a întrebat pe dascăl, care cum ne purtăm, a stat puțin pe gânduri, apoi a pus nume scaunului „Calul Balan”, și l-a lăsat în școală.

În altă zi ne trezim că iar vine părintele la școală, cu moș Fotea, cojocarul satului, care ne aduce, dar de școală nouă, un drăguț de biciușor de curele, împletit frumos, și părintele îi pune nume „Sfântul Nicolai”, după cum este și hramul bisericei din Humulești... Apoi pofteste pe moș Fotea că, dacă i-or mai pica ceva curele bune, să mai facă așa, din când în când câte unul, și ceva mai grosuț, dacă se poate... Bădița Vasile a zămbit atunci, iară noi școlarii, am rămas cu ochii holbați unii la alții. Și a pus părintele pravilă și a zis că în toată sâmbăta să se procitească băieții și fetele, adică să asculte dascălul pe fiecare de tot ce-a învățat peste săptămână; și câte greșele va face, să i le însemne cu cărbune pe ceva, iar la urma urmelor, de fiecare greșală să-i ardă școlarul câte un sfânt-Nicolai. Atunci

copila părintelui, cum era sprintărară și plină de incuri, a bufnit de răs. Păcatul ei, sărmana!

— Ia poftim de încalecă pe Balan, Jupâneasă! zise părintele, de tot posomorât, să facem pocinog sfântului Nicolai cel din cuiu.

Și cu toată stăruința lui moș Fotea și a lui bădița Vasile, Smărăndița a mâncat papara, și pe urmă ședea cu mâinile la ochi și plângea ca o mireasă de sărea cămeșa de pe dânsa. Noi când am văzut asta, am rămas înlemniți. Iar părintele, ba azi, ba mâne, aducând pitaci și colaci din biserică, a împărțit la fiecare de ne-a îmblânzit, și treaba mergea strună; băieții schimbau tabla în toate zilele, și sâmbăta procitanie.

Nu-i vorbă, că noi tot ne făceam felul, așa, câteodată; căci, din bățul în care era așezată fila cu cruce-ajută și buchiile scrise de bădița Vasile pentru fiecare, am ajuns la trătăji, de la trătăji la ceaslov, ș-apoi, dă, Doamne, bine! în lipsa părintelui și a dascălului intram în țințierim, țineam ceaslovul deschis, și, cum erau filele cam unse, trăgeau muștele și bondarii la ele, și, când clămpăneam ceaslovul, câte zece-douăzeci de suflete prăpădeam deodată; potop era pe capul muștelor! Întru una din zile, ce-i vine părintelui, ne caută ceasloavele și, când le vede așa sângerate cum erau, își pune mâinile în cap de necaz. Și cum află pricina, începe a ne pofti pe fiecare la Balan și a ne mângâia cu sfântul ierarh Nicolai pentru durerile cuvioaselor muște și ale cuvioșilor bondari, care din pricina noastră au pățimit.

Nu trece mult după asta, și-ntr-o zi, prin luna lui maiu, aproape de Moși, îndeamnă păcatul pe bădița Vasile tântul, că mai bine nu i-oiu zice, să puie pe unul, Nic-a lui Costache, să mă procitească. Nică, băiet mai mare și înaintat în

învățătură până la genunchiul broaștei, era sfădit cu mine din pricina Smărăndiței popei, căreia, cu toată părerea mea de rău, i-am tras într-o zi o bleandă, pentru că nu-mi da pace să prind muște... Și Nică începe să mă asculte; și mă ascultă el, și mă ascultă, și unde nu s-apucă de însemnat la greșele cu ghiotura pe o draniță: una, două, trei, până la douăzeci și nouă. „Măi!!! s-a trecut de șagă, zic eu, în gândul meu; încă nu m-a gătit de ascultat, și câte au să mai fie!” Și unde n-a început a mi se face negru pe dinaintea ochilor și a tremura de mânios... Ei, ei! acu-i acu. „Ce-i de făcut, măi Nică?” îmi zic eu în mine. Și mă uitam pe furis la ușa mântuirii și tot scăpăram din picioare, așteptând cu neastâmpăr să vie un lainic de școlar de afară, căci era poruncă să nu ieșim câte doi deodată; și-mi crăpa măseua-n gură când vedeam că nu mai vine, să mă scutesc de călăria lui Balan și de blagoslovenia lui Nicolai, făcătorul de vânătăi. Dar adevăratul sfânt Nicolai se vede că a știut de știrea mea, că numai iaca ce întră afurisitul de băiat în școală. Atunci eu, cu voie, fără voie, plec spre ușă, ies repede și nu mă mai încurc prinprejurul școalei, ci o ieu la sănătoasa spre casă. Și când mă uit înapoi, doi hojmălăi se și luase după mine; și unde nu încep a fugi de-mi scăpărau picioarele; și trec pe lângă casa noastră, și nu întru acasă, ci cotigesc în stânga și întru în ograda unui megieș al nostru, și din ogradă în ocol, și din ocol în grădina cu păpușoi, care erau chiar atunci prășiți de-al doilea, și băieții după mine; și, până să mă ajungă, eu, de frică, cine știe cum, am izbutit de m-am îngropat în țărână la rădăcina unui păpușoiu. Și Nic-a lui Costache, dușmanul meu, și cu Toader a Catincăi, alt hojmălău, au trecut pe lângă mine vorbind cu mare ciudă; și se vede că i-a orbit Dumnezeu de nu m-au putut

găbui. Și de la o vreme, nemaiauzind nici o foșnitură de păpușoi, nici o scurmătură de găină, am țâșnit odată cu țărna-n cap, și tiva la mama acasă, și am început a-i spune, cu lacrimi, că nu mă mai duc la școală, măcar să știu bine că m-or omorî!

A doua zi însă a venit părintele pe la noi, s-a înțeles cu tata, m-au luat ei cu binișorul și m-au dus iar la școală. „Că, dă, e păcat să rămâi fără leac de învățătură, zicea părintele; doar ai trecut de buchelu-deazla și bucheri-țazdra: ești acum la ceaslov, și mâne-poimâne ai să treci la psaltire, care este cheia tuturor învățăturilor, și, mai știi cum vine vremea? poate să te faci și popă aici, la biserica Sfântul Nicolai, că eu pentru voi mă strădănuiesc. Am o singură fată și-o iu vedè eu pe cine mi-o iu alege de ginere.”

Hei, hei! când aud eu de popă și de Smărăndița popei, las muștele în pace și-mi ieu alte gânduri, alte măsuri; încep a mă da și la scris, și la făcut cadelnița în biserică, și la ținut isonul, de parcă eram băiet. Și părintele mă iè la dragoste, și Smărăndița începe din când în când a mă fura cu ochiul, și bădița Vasile mă pune să ascult pe alții, și altă faină se macină acum la moară. Nic-a lui Costache, cel răgușit, balcâz și răutăcios, nu mai avea stăpânire asupra mea.

Dar nu-i cum gândește omul, ci-i cum vrè Domnul. Întru una din zile, și chiar în ziua de Sfântul Foca, scoate vornicul din sat pe oameni la o clacă de dres drumul. Se zicea că are să treacă Vodă pe acolo spre mănăstiri. Și bădița Vasile n-are ce lucra? Hai și noi, măi băieți, să dăm ajutor la drum, să nu zică Vodă când a trece pe aici, că satul nostru e mai leneș decât alte sate. Și ne luăm noi de la școală și ne ducem cu toții. Și care săpau cu cazmalele, care cărau cu trăboanțele, care cu căruțele, care cu covățile,

în sfârșit, lucrau oamenii cu tragere de inimă. Iar vornicul Nic-a Petricăi, cu pasnicul, vătamanul și câțiva nespălați de mazili se purtau pîntre oameni de colo pînă colo, și, când deodată, numai iaca vedem în prund câțiva oameni claie peste grămadă și unul din ei mugind puternic. „Ce să fie acolo?” ziceau oamenii, alergând care de care din toate părțile.

Pe bădița Vasile îl prinsese la oaste cu arcanul, îl ce-ltuiau acum zdravăn și-l puneau în cătuși, să-l trimită la Peatră... Iaca pentru ce scosese atunci vornicul oamenii la clacă. Așa, cu amăgele, se prindeau pe vremea aceea flăcăii la oaste... Afurisită priveliște mai fu și asta! Flăcăii ceilalți pe dată s-au făcut nevăzuți, iară noi, copiii, ne-am întors plângând pe la casele noastre. „Afurisit să fie cănerul de vornic, și cum au ars el inima unei mame, așa să-i ardă inima Sfântul Foca de astăzi, lui și tuturor părtașilor săi!” blăstămau femeile din sat, cu lacrimi de foc, în toate părțile. Iar mama lui bădița Vasile își petrecea băietul la Peatră, bocindu-l ca pe un mort! „Las', mamă, că lumea asta nu-i numai cât se vede cu ochii, zicea bădița Vasile mîngîind-o; și în oaste trăiește omul bine, dacă este vredinc. Oștean a fost și sfântul Gheorghe, și sfântul Dimitrie, și alți sfinți mucenici, care au pătimit pentru dragostea lui Hristos, măcar de-am fi și noi ca și dînșii!”

Ei, ei! pe bădița Vasile l-am perdut; s-a dus unde i-a fost scris. Și părintele Ioan umbla acum cu pletele în vînt să găsească alt dascăl, dar n-a mai găsit un bădița Vasile, cuminte, harnic și rușinos ca o fată mare. Era în sat și dascălul Iordache, fărînitul de la strana mare, dar ce ți-i bun? Știa și el glasurile pe dinafară de biserică, nu-i vorbă, dar clămpănea de bătrîn ce era; ș-apoi mai avea și darul

suptului... Așadar școala a rămas pustie pentru o bucată de vreme, și câțiva dintre noi, care ne țineam de părintele Ioan, calea-valea: biserica deschide pe om. Duminicile bâzâiam la strană, și hârști! câte-un colac! Și, când veneau cele două ajunuri, câte treizeci-patruzeci de băieți fugeam înaintea popei, de rupeam omătul de la o casă la alta, și la Crăciun nechezam ca mânzii, iar la Bobotează strigam chiraleisa de ciocotea satul. Și, când ajungea popa, noi ne așezam în două rânduri și-i deschideam calea, iară el își trăgea barba și zicea cu mândrie cătră gazdă:

— Aiștea-s mânzii popei, fiule. Niște zile mari ca acestea le așteaptă și ei, cu mare bucurie, tot anul. Gătitu-le-ați ceva bob fert, găluște, turte cu julfă și vărzare?

— Gătit, cinstite părinte; poftim de ne blagosloviți casa și masa, și poftim de mai ședeți, să ne șadă pețitorii.

Când auzeam noi de masă, tăbăram pe dânsa, ș-apoi, aține-te gură! Vorba ceea: „De plăcinte râde gura, de vărzare, și mai tare”.

Ce să faci, că doar numai de două ori pe an este ajunul! Ba la un loc, mi-aduc aminte, ne-am grămădit așa de tare și am răsturnat masa omului, cu bucate cu tot, în mijlocul casei, de i-am dogorit obrazul părintelui de rușine. Dar el tot cu bunătate:

— De unde nu-i, de-acolo nu se varsă, fiilor; însă mai multă băgare de samă nu strică!

Apoi la hramul bisericei se ținea praznicul câte-o săptămână încheiată, și numai să fi avut pânțele unde să pui coliva și bucatele, atât de multe erau. Și dascăli, și popi, și vlădici, și de tot soiul de oameni, din toate părțile, se adunau la hramul bisericei din Humulești, și toți ieșeau mulțamiți. Ba și pe la casele oamenilor se ospătau o mulțime de străi-

ni. Și mama, Dumnezeu s-o ierte, strașnic se mai bucura când se întâmpla oaspeți la casa noastră și avea prilej să-și împartă pâinea cu dânșii.

„Ori mi-or da feciorii după moarte de pomană, ori ba, mai bine să-mi dau eu cu mâna mea. Că, oricum ar fi, tot îs mai aproape dinții decât părinții. S-au văzut de acestea!”

Și când învățam eu la școală, mama învăța cu mine acasă și citea acum la ceaslov, la psaltire și *Alexandria* mai bine decât mine, și se bucura grozav când vedea că mă trag la carte...

Din partea tatei, care ades îmi zicea în bătaie de joc: „Logofete, brânza-n cuiu, lapte acru-n călimări, chiu și vai prin buzunări!”, puteam să rămân cum era mai bine: „Nic-a lui Ștefan a Petrei”, om de treabă și gospodar în Humulești. Vorba ceea:

*Decât codaș în oraș,
Mai bine-n satul tău fruntaș.*

Mama însă era în stare să toarcă-n furcă, și să învăț mai departe. Și tot cihăia mama pe tata să mă mai deie undeva la școală, căci auzise ea spuind la biserică, în „Parimei”, că omul învățat înțelept va fi și pe cel neînvățat slugă-l va avea.

Și afară de aceasta, babele care trag pe fundul sitei în 41 de bobi, toți zodierii și cărturăresele pe la care căuta-seră pentru mine și femeile bisericose din sat îi băgase mamei o mulțime de bazaconii în cap, care de care mai ciudate: ba că am să petrec între oameni mari, ba că-s plin de noroc, ca broasca de păr, ba că am un glas de înger, și multe alte minunății, încât mama, în slăbiciunea ei pentru mine, ajunsese a crede că am să ies un al doilea Cucuzel, podoaba creștinătății, care scotea lacrimi din orice inimă

împetrită, aduna lumea de pe lume în pustiul codrilor și veselea întreaga făptură cu viersul său.

— Doamne, măi femeie, Doamne, multă minte-ți mai trebuie! zicea tata, văzând-o așa de ahotnică pentru mine. Dac-ar fi să iasă toți învățați, după cum socoți tu, n-ar mai ave cine să ne tragă ciubotele. N-ai auzit că unul cică s-a dus odată bou la Paris, unde-a fi acolo, și a venit vacă? Oare Grigore a lui Petre Lucăi de la noi din sat pe la ce școli a învățat, de știe atâtea bongoase și conăcăria pe la nunți? Nu vezi tu că, dacă nu-i glagore-n cap, nu-i, și pace bună!

— Așa a fi, n-a fi așa, zise mama, vreu să-mi fac băietul popă, ce ai tu?

— Numaidecât popă, zise tata. Auzi, măi! Nu-l vezi că-i o tigoare de băiet cobăit și leneș, de n-are păreche. Dimineața, până-l scoli, îți stupești sufletul. Cum îl scoli, cere demâncare. Cât îi mic, prinde muște cu ceaslovul și toată ziulica bate prundurile după scăldat, în loc să pască cei cârlani și să-mi deie ajutor la trebi, după cât îl ajută puterea. Iarna, pe gheață și la săniuș. Tu, cu școala ta, l-ai deprins cu nărav. Când s-a face mai mărișor, are să înceapă a-i mirosi a catrință, și cu astă rânduială n-am să am folos de el niciodată.

Și după cum am cinste a vă spune, multă vorbă s-a făcut între tata și mama pentru mine, până ce a venit în vara aceea, pe la august, și cinstita holeră, de la '48 și a început a secera prin Humulești în dreapta și în stânga, de se auzea numai chiu și vai în toate părțile. Și eu, neastâmpărat cum eram, ba ieșeam la pârlaz, când trecea cu mortul pe la poarta noastră și-l boscorodeam cu cimilitura:

*Chițigaie, gaie, ce ai în tigaie?
Papa puilor duc în valea socilor.
Ferice de gangur, că șede într-un vârful de soc
Și se roagă rugului și se-nchină cucului!
Nici pentru mine, nici pentru tine,
Ci pentru budihacea de la groapă,
Să-i dai vacă de vacă și doi boi să tacă.*

Ba îl petreceam până la biserică și apoi veneam acasă cu sânul încărcat de covrigi, mere turture, nuci poleite, roșcove și smochine din pomul mortului, de se încrucea tata și mama când mă vedeau cu dânsele. Și ca să mă scape de belea, m-au trimis la stână în dumbrava Agapiei, lângă podul Cărăgiței, unde erau și oile noastre, să șed acolo până s-a mai potoli boliștea. Însă peste noapte a dat holera peste mine și m-a frământat și m-a zgârcit cârcel; și-mi ardea sufletul în mine de sete, și ciobanii și baciul habar n-aveau de asta, numai se întorceau pe ceea parte în țipetele mele și horăiau mereu. Iară eu mă târâiam cum puteam până la fântână, în dosul stânei, și pe nimică pe ceas beam câte-un cofăiel întreg de apă. Pot zice că în noaptea aceea la fântână mi-a fost masul, și n-am închis ochii nici cât ai scăpăra din amânar. Abia despre ziuă s-a îndurat Vasile Bordeianu, strungarul nostru, de s-a dus în Humulești, cale de două ceasuri cu piciorul, și a înștiințat pe tata, de a venit cu căruța și m-a luat acasă. Și pe drum, neconținut ceream apă, iar tata mă amâna cu momenele de la o fântână la alta, până a dat Dumnezeu și am ajuns la Humulești. Și, când colo, doftorii satului, moș Vasile Țandură și altul, nu-mi aduc aminte, erau la noi acasă și prăjeau pe foc într-un ceaun mare niște hoștine cu său; și după ce mi-au tras o frecătură bună cu oțet

de leuștean, mi-aduc aminte ca acum, au întins hoștinele ferbincioare pe o pânzătură și m-au înfășurat cu ele peste tot, ca pe un copil; și nu pot ști cât a trecut la mijloc până ce am adormit mort, și de-abia a doua zi pe la toacă m-am trezit, sănătos ca toți sănătoșii; Dumnezeu să odihnească pe moș Țandură și pe tovarășul său! Și, vorba ceea: „Lucrul rău nu piere cu una, cu două”. Până-n seară, am și colindat mai tot satul, ba și pe la scăldat am tras o raită, cu prietenul mei Chiriac al lui Goian, un lainic și un pierde-vară ca și mine. Dar tata nu mi-a mai zis atunci nimică; m-a lăsat în voia mea pentru o bucată de vreme.

Peste iarnă, mama iar s-a pus pe capul tatei, să mă deie undeva la școală. Dar tata spunea că nu mai are bani de dat pentru mine.

— Lui dascălul Vasile a Vasilcăi (ii) plăteam numai câte un sorocovăț pe lună. Iar postoronca de dascălul Simeon Fosa din Țuțuieni, numai pentru că vorbește mai în tâlcuri decât alții și sfârcăiește toată ziua la tabac, cere câte trei husăși pe lună; auzi vorbă! Nu face băietul ista atâția husăși, cu straie cu tot, câți am dat eu pentru dânsul până acum!

Când a mai auzit mama și asta s-a făcut foc.

— Sărmane omule! Dacă nu știi boabă de carte, cum ai să mă înțelegi? Când tragi sorocoveții la musteață, de ce nu te olicăiești atâta? Petre Todosiicăi, crășmarul nostru, așa-i că ți-a mâncat nouă sute de lei! Vasile Roibu din Bejeni, mai pe-atâția, și alții câți? Ruștei lui Valică și Măriucăi lui Onofreiu găsești să le dai și să le răsdați? Știu eu, să nu crezi că doar me Smaranda, dormire-ai somnul cel de veci să dormi! Și pentru băiet n-ai de unde da? Măi omule, măi! Ai să te duci în fundul iadului, și n-are să aibă cine te scoate,

dacă nu te-i sili să-ți faci un băiet popă! De spovădanie fugi ca dracul de tămâie. La biserică mergi din Paști în Paști. Așa cauți tu de suflet?

— Ian taci, măi femeie, că biserica-i în inima omului, și, dacă voiu muri, tot la biserică am să șed, zise tata; nu mai face și tu atâta vorbă, ca fariseul cel fățarnic. Bate-te mai bine cu mâna peste gură și zi ca vameșul: Doamne, milostiv fii mie, păcătoasei, care-mi tot îmbălozez gura pe bărbat degeaba.

În sfârșit, cât s-a bălăbănit mama cu tata din pricina mea, tot pe-a mamei a rămas; căci într-o duminică, prin carneleaga, a venit tatul mamei, bunicu-meu David Creangă din Pipirig, la noi, și văzând cearta iscată între tata și mama din pricina mea, a zis:

— Las', măi Ștefane și Smărănducă, nu vă mai îngrijiți atâta; că azi e duminică, mâne luni și zi de târg, dar marți, de-om ajunge cu sănătate, am să ieu nepotul cu mine și am să-l duc la Broșteni, cu Dumitru al meu, la profesorul Nicolai Nanu de la școala lui Baloș, și-ți veded voi ce-a scoate el din băiet; că de ceilalți băieți ai mei, Vasile și Gheorghe, am rămas tare mulțămît cât au învățat acolo. De douăzeci și mai bine de ani, de când port vornicia în Pipirig, am dus-o cam anevoie numai cu răbușul. Ce folos că citesc orice carte bisericască; dacă nu știi a însemna măcar câtuș de cât, e greu. Însă de când mi-au venit băieții de la învățătură, îmi țin socoteala ban cu ban, și huzuresc de bine; acum zic și eu că poți duce vornicia pe viață, fără să te simți. Zău, mare pomană și-a mai făcut Alecu Baloș cu școala ceea a lui, cine vrea să înțeleagă! Și, Doamne, peste ce profesor înțelept și iscusit a dat! Așa vorbește de blând și primește cu bunătate pe fiecare, de ți-i mai mare dragul să te duci la

el. Ferice de părinții care l-au născut, că bun suflet de om este, n-am ce zice! Și mai ales pentru noi, țărani munteni, este o mare facere de bine. Când am venit eu cu tata și cu frații mei, Petrea și Vasile și Nică, din Ardeal în Pipirig, acum șasezeci de ani trecuți, unde se pomeneau școli ca a lui Baloș în Moldova? Doar la Iași să fi fost așa ceva și la Mănăstirea Neamțului, pe vremea lui mitropolitu Iacob, care era oleacă de cimotoie cu noi, de pe Ciubuc Clopotarul de la Mănăstirea Neamțului, bunicul mâne-ta, Smărandă, al cărui nume stă scris și astăzi pe clopotul bisericei din Pipirig. Ciubuc Clopotarul tot din Ardeal știa puțină carte, ca și mine; și apoi a pribegit de-acolo, ca și noi, s-a tras cu bucatele încoace, ca și moș Dediu din Vânători și alți mocani, din pricina papistașiei mai mult, pe cât știu eu. Și atât era de cuprins, de s-au umplut munții: Hălăuca, Peatra lui Iepure, Bărnariul, Cotnărelul și Boampele, până dincolo peste Pătru-Vodă, de turmele și tamazlăcurile lui. Și se pomenește că Ciubuc era om de omenie; fiecare oaspe ce trăgea la odaia lui era primit cu dragă inimă și ospătat cu îndestulare. Și se dusesse vestea în toate părțile despre bunătatea și bogăția sa. Până și Vodă cic-ar fi tras odată în gazdă la Ciubuc, și întrebându-l cu cine mai ține atâta amar de bucate, el ar fi răspuns: „Cu cei slabi de minte și tari de virtute, măria-ta”. Atunci Vodă nu s-a putut stăpâni de mirare, spuiind: „Ia, aista-i om, zic și eu; de-ar fi mulți ca dânsul în domnia mea, puțină lipsă ar duce țara la nevoi!” Și l-a bătut Vodă cu mâna pe umăr, zicându-i: „Moșule, să știi că de azi înainte ești omul meu, și la domnie ți-i deschisă ușa orișicând”.

Și de atunci i-a mers lui Ciubuc numele de omu lui Vodă, încât și până astăzi un deal, în partea despre Plo-

tunul, unde era mai mult așezarea lui Ciubuc, se cheamă Dealul Omului.

Pe acest deal, Smărandă, am fugit în vremea zaverei, cu mă-ta, cu tine și cu frate-tău Ioan, de frica unei cete de turci, care se bătuse chiar atunci cu volintirii la Secu și apoi se îndreptară spre Pipirig, după jăfuit. Iar pe soră-ta Ioana, de grăbiți ce-am fost, o uitasem acasă, pe prispă, în albiuță. Și mă-ta, când a dat de copilă că nu-i, a început a-și smulge părul din cap și a boci înădușit, zicând: „Vai de mine și de mine, copila mea, au străpuns-o turcii!”

Eu însă m-am suit în vârful unui brad și, cum am văzut că apucă turcii spre Plotunul, m-am azvârlit fără sine pe părul unui cal, am alergat acasă și, când colo, am găsit copila teafără, însă răsturnată cu albiuța de niște porci, care grohăiau împrejurul ei, cât pe ce să o rupă. Iar pe la capătul albiuței am găsit câteva rubele puse de turci, se vede, la capul copilei. Atunci am luat copila și, de bucurie, nici nu știu când am ajuns cu dânsa la mă-ta, în Dealul Omului. Și după ce mi-am venit puțin în sine, am zis și eu în amărăciune, ca mulți înainte de mine: cei care n-au copii nu știu ce-i necazul. Bună minte mai au unia, în felul acesta, de nu se însoară! Și unul din aceștia a fost și Ciubuc mocanul, care, neavând femeie, nici copii, ce i-a venit mai târziu, de evlavia cea multă ce avea, sau din alte împrejurări, a închinat toată averea sa Mănăstirii Neamțului, și el s-a călugărit, mai cu toți haidăii lui, făcând multe pomeniri cât a fost în viață. Iar astăzi petrece în liniște lângă zidurile mănăstirii, Dumnezeu să-l ierte și să-l odihnească întru împărăția cerească! Căci și noi ca mâne avem a ne duce acolo! Așa-i că voi habar n-aveți de toate aceste, de nu v-aș fi spus eu? zise bunicul oftând.

— Nu-i rău, măi Ștefane, să știe și băietul tău oleacă de carte, nu numaidecât pentru popie, cum chitește Smaranda, că și popia are multe năcăfale, e greu de purtat. Și decât n-a fi cum se cade, mai bine să nu fie. Dar cartea îți aduce și oarecare mângâiere. Eu, să nu fi știut a ceti, de mult aș fi înnebunit, câte am avut pe capul meu. Însă deschid Viețile sfinților și văd atâtea și atâtea și zic: „Doamne, multă răbdare ai dat aleșilor tăi!” Ale noastre sunt flori la ureche pe lângă cele ce spune în cărți. Și-apoi, să fie cineva de tot bou, încă nu este bine. Din cărți culegi multă înțelepciune, și, la drept vorbind, nu ești numai așa, o vacă de muls pentru fiecare. Băietul văd că are ținere de minte și, numai după cât a învățat, cântă și citește cât se poate de bine.

De aceste și altele ca aceste a vorbit bunicul David cu mama și cu tata, mai toată noaptea, duminică spre luni și spre marți; căci la noi mânea când venea din Pipirig la târg să-și cumpere cele trebuitoare.

Iar marți des-dimineață puse tarnițele și desagii pe cal și, legându-i frumușel cu căpăstrul: pe cel de al doilea de coada celui întâiu, pe cel de-al treile de coada celui al doile, pe cel de-al patrule de coada celui al treile, cum îi leagă muntenii, a zis:

— Ei, măi Ștefane și Smărănducă, mai rămâneți cu sănătate, că eu m-am dusu-m-am. Hai, nepoate, gata ești?

— Gata, bunicule, haidem, zisei, necăjindu-mă cu niște costițe de porc afumate și cu niște cărnați fripți, ce mi-i pusese mama dinainte.

Și, luându-mi rămas bun de la părinți, am purces cu bunicul spre Pipirig. Și era un puu de ger în dimineața aceea, de crăpau lemnele! Și din sus de Vânători, cum treceam puntea peste apa Neamțului, bunicul în urmă, cu

caii de căpăstru, și eu înainte, mi-au lunecat ciubotele și am căzut în Ozană cât mi ți-i băietul! Noroc de bunicul! „Și scroambele ieste a voastre îs pocite”, zise el scoțându-mă repede, murat până la pele și înghețat hăt bine, căci năboise apa în toate părțile; și iute mi-a scos ciubotele din picioare, că se făcuse bocnă. „Opinca-i bună, săraca! îți șede piciorul hodinit, și la ger huzurești cu dânsa”. Și până a vorbit aceste, eram și învălit într-o sarică ghițoasă de Cașina, băgat într-o desagă pe cal, purces pe drum, și hai la Pipirig. Și când m-a văzut bunica în ce hal mă aflam, ghemuit în desagă, ca un puiu de bogdaproste, cât pe ce să se prăpădească plângând. Încă n-am văzut așa femeie, să plângă de toate cele: era miloasă din cale-afară. Carne de vită nu mânca în viață, tot din astă pricină; și când se ducea sărbătoarea la biserică, bocea toți morții din țințerim, fie rudă, fie străin, fără deosebire. Bunicul însă era așezat la mintea lui, își căuta de trebi cum știa el și lăsa pe bunica într-ale sale, ca un cap de femeie ce se găsea.

— Oiu, Doamne, Davide, cum nu te mai astâmperi; de ce-ai scos băietul din casă pe vremea asta?

— Ca să te mieri tu, Nastasie, zise bunicul, scoțând o pele de porc sălbatic din cămară și croind câte-o păreche de opinci pentru Dumitru și pentru mine; apoi le-a îngruzit frumos și a petrecut câte-o păreche de ață neagră de păr de cal prin cele nojițe.

Și a treia zi după asta, dându-ne schimburi și câte două părechi de obiele de suman alb, ne-am încălțat cu opincile binișor și, sărutând mâna bunicăi, am luat-o prin Boboiești, iar cu bunicul, și cu Dumitru, fratele mamei cel mai mic, și suind pe la fundul Hălăucii, am ajuns după un târziu în Fărcașa unde ne-a fost și masul, împreună cu părintele Du-

mitru de la Pârăul Cârjei, care avea o gușă la gât cât o ploscă de cele mari și gârăia dintr-însa ca dintr-un cimpoi, de n-am putut închide ochii de răul său mai toată noaptea. Nu era vinovat bietul preot, și, după cum spunea și el, e mai rău de cei ce au gușă în cap decât de cei ce o poartă pe dinafară...

A doua zi am purces din Fărcașa pe la Borca spre Pârăul Cârjei și Cotârgaș, până ce am ajuns și la Broșteni. Și după ce ne-a așezat bunicul în gazdă, cu toată cheltuiala lui, la una Irinuca, apoi ne-a dus pe la profesor și pe la biserică, de ne-a închinat pe la icoane, și pe urmă ne-a lăsat cu sănătate și s-a întors acasă, trimițându-ne din când în când cele trebuitoare.

Și satul Broștenii fiind împrăștiat, mai ca toate satele de la munte, nu se rușina lupul și ursul a se arăta ziu-meză-mare prin el; o casă ici, sub tihăraia asta, alta dincolo de Bistriță, sub altă tihăraie, mă rog, unde i-a venit omului îndămână să și-o facă. Și Irinuca avea o cocioabă veche de bărne, cu ferestrele cât palma, acoperită cu scânduri, îngădită cu răzlogi de brad și așezată chiar sub munte, pe malul stâng al Bistriței, aproape de pod. Irinuca era o femeie nici tânără, nici tocmai bătrână; avea bărbat și o fată balcâză și lălăie, de-ți era frică să înnoptezi cu dânsa în casă. Noroc numai că de luni dimineața și până sâmbătă seara n-o mai vedeai; se ducea cu tată-său în munte, la făcut ferestrea, și lucra toată săptămâna ca un bărbat pentru nimica toată: doi oameni cu doi boi, la vreme de iarnă, abia își puteau scoate mămăliga. Ba la mulți se întâmpla de veneau sâmbătă noaptea câte cu un picior frânt sau cu boii stâlciți, și aceasta le era câștig pe deasupra.

Cocioaba de pe malul stâng al Bistriței, bărbatul, fata și boii din pădure, un țap și două capre slabe și răioase, ce

dormeau pururea în tindă, era toată averea Irinucăi. Dar și asta-i o avere, când e omul sănătos. Însă ce mă privește? Mai bine să ne căutăm de ale noastre.

Noi, cum a plecat bunicul, a doua zi ne-am dus la școală; și văzând profesorul că purtăm plete, a poruncit unuia dintre școlari să ne tundă. Când am auzit noi una ca asta, am început a plânge cu zece rânduri de lacrimi și a ne ruga de toți dumnezeii să nu ne slujească. Dar ți-ai găsit; profesorul a stat lângă noi, până ce ne-a tuns chilug. Apoi ne-a pus în rând cu ceilalți școlari și ne-a dat de învățat, după puterea noastră, între una-alta, și „Îngerul a strigat”, pe dinafară.

Și am dus-o noi așa până pe la Mezii-Păresii. Și unde nu ne trezim într-o bună dimineață plini ciucur de râie căprească de la caprele Irinucăi! Ei, ei! ce-i de făcut? Dascălul nu ne mai primea la școală, Irinuca nu ne putea vindeca, pe bunicu n-avè cine-l înștiința, merindele erau pe sfârșit, rău de noi!

Nu știu cum se întâmplă, că aproape de Bunavestire, unde nu dă o căldură ca aceea, și se topește omătul, și curg pâraiele, și se umflă Bistrița din mal în mal, de cât pe ce să ieie casa Irinucăi. Și noi, pe căldurile cele, ne ungeam cu leșie tulpure, ședeam afară la soare cu pelea goală, până se usca cenușa pe noi, și apoi ne băgăm în Bistrița de ne scăldam. Așa ne învățase o babă să facem, ca să ne treacă de râie. Vă puteți închipui ce vra să zică a te scălda în Bistrița, la Broșteni, de două ori pe zi, tocmai în postul cel mare! Și nici tu junghiu, nici tu friguri, nici altă boală nu s-a lipit de noi, dar nici de râie n-am scăpat. Vorba ceea: „Se ține ca râia de om”.

Într-o zi, fiind Irinuca dusă în sat și având obiceiul a șede uitată, ca fata vătămanului, noi n-avem ce lucra? Ne

suim pe munte, la deal de casa ei, câte c-o bucată de răzlog în mână, și cum curgeau pâraiele grozav, mai ales unul alb cum îi laptele, ne pune dracul de urnim o stâncă din locul ei, care era numai înținată, și unde nu pornește stânca la vale, săltând tot mai sus de un stat de om; și trece prin gardul și prin tinda Irinucăi, pe la capre, și se duce drept în Bistrița, de clocotea apa! Asta era în sâmbăta lui Lazăr, pe la amiazi. Ei, ei! ce-i de făcut? Gardul și casa femeii dărâmate la pământ, o capră ruptă în bucăți, nu-i lucru de șagă. Uitasem acum și râie și tot de spaimă.

— Strânge răpede ce mai ai, până când nu vine baba, și hai să fugim cu pluta ceea la frate-meu Vasile, în Borca, zise Dumitru, căci plutele începuse a umbla.

Înșfăcăm noi te mieri ce mai aveam, ne ducem degrabă la plută, și plutașii, de cuvânt, și pornesc. Ce-a fi zis Irinuca, în urma noastră, ce n-a fi zis, nu știu; dar știu atâta că eram cu gheața-n spate, de frică, pân-am ajuns la Borca, unde ne-a fost și masul. Iar a doua zi, în duminica de Florii, des-diminează am plecat din Borca pe Plaiul-Bătrân, împreună cu doi plăieși călări, spre Pipirig. Era o zi frumoasă în duminica aceea, și plăieșii spuneau că n-au mai apucat așa primăvară devreme de când is ei.

Eu cu Dumitru însă o duceam într-un cântec, strângând viorele și toporași de pe lângă plaiu, și mergeam tot zburdând și hârjonindu-ne, de parcă nu eram noi râioșii din Broșteni, care făcusem atâta bucurie la casa Irinucăi. Și mergând noi tot așa, cam pe la amiază, deodată s-a schimbat vremea cea frumoasă într-o vijelie cumplită, să răstoarne brazii la pământ, nu altceva! Pesemne baba Dochia nu-și lepădase toate cojoacele. Începe a bura, apoi o întoarce în lapoviță, pe urmă o dă în frig și ninsoare cumsecade și,

într-un buc, ne astupă drumul de nu știai încotro să mergi. Și tot ninsoare și păclă până în pământ, de nu se vedea om pe om alături fiind.

— Așă-i că s-a diochet vremea? zise unul dintre plăieși oftând. Mă mieram eu să fi mâncat lupul iarna asta așa de în pripă. De pe la Înțarcători am prăpădit drumul. De acum s-o luăm de-a chioara, și unde ne-a fi scris, acolo vom ieși.

— I-auziți glasul unui cucoș, zise celalalt plăieș. Haideți să apucăm într-acolo și poate să ieșim în sat undeva.

Și ne coborâm noi, și ne tot coborâm, cu mare greutate, pe niște povârnișuri primejdioase, și ne încurcăm printre ciritei de brad, și caii lunecau și se duceau de-a răstăgolul, și eu cu Dumitru mergeam zgribuliți și plângeam în pumni de frig; și plăieșii numai icneau și-și mușcau buzele de necaz; și omătul se puse pe unele locuri până la brâu, și începuse a înnopta când am ajuns într-o înfundătură de munți, unde se auzea răsunând glasul unui pârăuș ce venea, ca și noi, din deal în vale, prăvălindu-se și izbindu-se de cele stânci fără voința sa... Numai atâta, că el a trecut mai departe în drumul său, iar noi am stat pe loc și am pus-o de mămăligă, fără apă.

— Ei, măi băieți, ia amù trageți la aghioase, zise un plăieș, scăpărând și dând foc unui brad.

— Ce ți-i scris, în frunte ți-i pus; chef și voie bună, zise celalalt scoțând o hrină înghețată din desagi, pârpalind-o pe jăratric și dându-ne și nouă câte-o harchină.

Și așa luneca hrinca aceea de ușor pe gât, parcă era unsă cu unt! După ce ne-am pus bine-rău gura la cale, ne-am covrigit împrejurul focului; și deasupra ninsoare, dedesubt udeală; pe-o parte înghețai, pe una te frigeai, ca la vremea

și locul acela. Și tot chinându-ne așa, era să ne pască alt păcat; cât pe ce să ne toropească bradul aprins, de nu băga de samă unul dintre plăieși. Pesemne blăstămul Irinucăi ne ajunsesese.

În sfârșit, se face și ziua și, după ce ne spălăm cu omăt și ne închinăm după obiceiul creștinesc, apoi pornim cu plăieșii la deal, pe unde ne coborâsem. Ninsoarea mai încetase, și după multă trudă am găsit drumul; și hai, hai! hai, hai! cătră sară am ajuns la bunicul David în Pipirig. Și când ne-a văzut bunica, de bucurie a și tras un bocit.

— David al meu are de gând să mă bage de vie în mormânt, cu apucăturile lui, cum văd eu. Iaca ce rană-i pe dânșii, sărmanii băieți! Cum i-a mâncat râia prin străini, mititeii!

Și după ce ne-a căinat și ne-a plâns bunica, după obiceiul ei, și după ce ne-a dat demâncare tot ce avea mai bun și ne-a îndopat bine, degrabă s-a dus în cămară, a scos un ulcior cu dohot de mesteacăn, ne-a uns peste tot trupul din creștet până în tălpi și apoi ne-a culcat pe cuptior la căldură. Și tot așa ne-a uns de câte două-trei ori pe zi cu noapte, până ce în Vinerea-Sacă ne-am trezit vindecați taftă. Dar până atunci a venit și veste de la Broșteni despre stricăciunea ce făcusem, și bunicul, fără vorbă, a mulțămît pe Irinuca cu patru galbeni.

Apoi, în Sâmbăta Paștilor, m-a trimis la părinți acasă în Humulești. Și în ziua de Paști am tras un „Îngerul a strigat” la biserică, de au rămas toți oamenii cu gurile căscate la mine. Și mamei îi venea să mă înghită de bucurie. Și părintele Ioan m-a pus la masă cu dânsul, și Smărăndița a ciocnit o mulțime de ouă roșii cu mine. Și bucurie peste bucurie venea pe capul meu. Iar la Învierea a doua nu mi-a mai

mers așa de bine, căci toate fetele din sat, viind la biserică și unele din ele fiind mai drăcoase, cum au dat cu ochii de mine, le-a și bufnit râsul, și au început a-mi zice: „Tunsul felegunsul, tunsul felegunsul, câinii după dânsul!”.

București, 1880, septembrie

II

Nu știu alții cum sunt, dar eu, când mă gândesc la locul nașterii mele, la casa părintească din Humulești, la stâlpul hornului unde lega mama o șfară cu motocei la capăt, de crăpau mâțele jucându-se cu ei, la prichiciul vetrei cel humuit, de care mă țineam când începusem a merge copăcel, la cuptorul pe care mă ascundeam, când ne jucam noi, băieții, de-a mijoarca, și la alte jocuri și jucării pline de hazul și farmecul copilăresc, parcă-mi saltă și acum inima de bucurie! Și, Doamne, frumos era pe atunci, căci și părinții și frații, și surorile îmi erau sănătoși, și casa ni era îndestulată, și copiii și copilele megieșilor erau de-a pururea în petrecere cu noi, și toate îmi mergeau după plac, fără leac de supărare, de parcă era toată lumea a mea!

Și eu eram vesel ca vremea cea bună și sturlubatic și copilăros ca vântul în tulburarea sa.

Și mama, care era vestită pentru năzdrăvăniile sale, îmi zicea cu zâmbet uneori, când începea a se ivi soarele dintre nori după o ploaie îndelungată: „Ieși, copile cu părul bălan, afară și râde la soare, doar s-a îndrepta vremea” și vremea se îndrepta după râsul meu...

Știa, vezi bine, soarele cu cine are de-a face, căci eram feciorul mamei, care și ea cu adevărat că știa a face multe

și mari minunății: alunga nourii cei negri de pe deasupra satului nostru și abătea grindina în alte părți, înfigând toporul în pământ, afară, dinaintea ușei; închega apa numai cu două picioare de vacă, de se încrucea lumea de mirare; bătea pământul, sau păretele, sau vrun lemn, de care mă păleam la cap, la mână sau la picior zicând: „Na, na!”, și îndată-mi trecea durerea... când vuia în sobă tăciunele aprins, care se zice că face a vânt și vreme rea, sau când țuia tăciunele, despre care se zice că te vorbește cineva de rău, mama îl muștra acolo, în vatra focului și-l buchisa cu cleștele, să se mai potolească dușmanul; și mai mult decât atâta: oleacă ce nu-i venea mamei la socoteală căutătura mea, îndată pregătea, cu degetul îmbălat, puțină tină din colbul adunat pe opsasul încălțării, ori, mai în grabă, lua funingenă de la gura sobei, zicând: „Cum nu se dioache călcăiul sau gura sobei, așa să nu mi se dioache copilașul!” și-mi făcea apoi câte-un benchiu boghet în frunte, ca să nu-și prăpădească odorul!... și altele multe încă făcea...

Așa era mama în vremea copilăriei mele, plină de minunății, pe cât mi-aduc aminte: și-mi aduc bine aminte, căci brațele ei m-au legănat când îi sugeam țâța cea dulce și mă alintam la sânu-i, gângurind și uitându-mă în ochi-i cu drag! Și sânge din sângele ei și carne din carnea ei am împrumutat, și a vorbi de la dânsa am învățat. Iar înțelepciunea de la Dumnezeu, când vine vremea de a pricepe omul ce-i bine și ce-i rău.

Dar vremea trecea cu amăgele, și eu creșteam pe nesimțite, și tot alte gânduri îmi zburau prin cap, și alte plăceri mi se deșteptau în suflet, și în loc de înțelepciune, mă făceam tot mai neastâmpărat, și dorul meu era acum nemărginit; căci sprințar și înșelător este gândul omului, pe ale căruia

aripi te poartă dorul neconținut și nu te lasă în pace, până ce intri în mormânt!

Însă vai de omul care se ia pe gânduri! Uite cum te trage pe furiș apa la adânc, și din veselie cea mai mare cazi deodată în urâcioasa întristare!

Hai mai bine despre copilărie să povestim, căci ea singură este veselă și nevinovată. Și, drept vorbind, acesta-i adevărul.

Ce-i pasă copilului când mama și tata se gândesc la neajunsurile vieții, la ce poate să le aducă ziua de mâine, sau că-i frământă alte gânduri pline de îngrijire. Copilul încălecat pe bățul său, gândește că se află călare pe un cal de cei mai strașnici, pe care aleargă, cu voie bună, și-l bate cu biciul și-l strunește cu tot dinadinsul, și răcnește la el din toată inima, de-ți ie auzul; și de cade jos, crede că l-a trântit calul, și pe băț își descarcă mânia în toată puterea cuvântului...

Așa eram și eu la vârsta cea fericită, și așa cred că au fost toți copiii, de când îi lumea asta și pământul, macar să zică cine ce-a zice.

Când mama nu mai putea de obosită și se lăsa câte oleacă ziua, să se odinească, noi, băieții, tocmai atunci ridicam casa în slavă. Când venea tata noaptea de la pădure din Dumesnicu, înghețat de frig și plin de promoroacă, noi îl spăriam sărindu-i în spate pe întunec. Și el, cât era de ostenit, ne prindea câte pe unul, ca la „baba-oarba”, ne ridica în grindă, zicând: „tata mare!” și ne săruta mereu pe fiecare. Iar după ce se aprindea opaițul, și tata se punea să mănânce, noi scoteam mâțele de prin ocnite și cotruță și le flocăiam și le șmotream dinaintea lui, de le mergea colbul; și nu puteau scăpa biete de mâțe din mâinile noastre până ce nu ne zgârâiau și ne stupeau ca pe noi.

— Încă te uiți la ei, bărbate, zicea mama, și le dai paièle! Așă-i?... Ha, ha! bine v-au mai făcut, pughibale spurcate ce sunteți! Că nici o lighioaie nu se poate aciua pe lângă casă de răul vostru. Iaca, dacă nu v-am săcelat astăzi, faceți otrocol prin cele mâțe și dați la om ca câinii prin băț. Țăra! d-apoi aveți la știință că prea vă întreceți cu dediochiul! Acuș ieu varga din coardă și vă croiesc de vă merg petecele!

— Ia lasă-i și tu, măi nevestă, lasă-i, că se bucură și ei de venirea mea, zicea tata, dându-ne huța. Ce le pasă? Lemne la trunchiu sunt; slănină și făină în pod este de-a volna; brânza în puțină, asemenea; curechiu în poloboc, slavă Domnului! Numai de-ar fi sănătoși să mănânce și să se joace acum, cât îs mititei; că le-a trece lor zburdăciunea când or fi mai mari și i-or lua grijile înainte; nu te teme că n-or scăpa de asta. Ș-apoi nu știi că este-o vorbă: „Dacă-i copil, să se joace; dacă-i cal, să tragă; și dacă-i popă, să citească...”

— Ție, omule, zise mama, așa ți-i a zice, că nu țezi cu dâșii în casă toată ziulica, să-ți scoată peri albi, mânca-i-ar pământul, să-i mănânce, Doamne iartă-mă! De-ar mai veni vara, să se mai joace și pe-afară, că m-am săturat de ei ca de mere pădurețe! Câte drăcării le vin în cap, toate le fac. Când începe a toca la biserică, Zahei al tău cel cuminte, fuga și el afară și începe a toca în stative, de pârie păreții casei și duduie fereștile. Iar stropșitul de Ion, cu talanca de la oi, cu cleștele și cu vatrarul, face o hodorogeală și un tărăboiu, de-ți iè auzul. Apoi își pun câte-o țoală în spate și câte-un coif de hârtie în cap și cântă „aliluia!” și „Doamne miluiește, popa prinde pește”, de te scot din casă. Și asta în toate zilele de câte două-trei ori, de-ți vine, câteodată, să-i cosești în bătaie, dac-ai sta să te potrivești lor.

— ‘Poi dă, măi femeie, tot ești tu bisericoadă, de s-a dus vestea; încălcea ți-au făcut și băieții biserică aici pe loc, după cheful tău, macar că-ți întră biserica în casă, de departe ce-i... De-amu puneți-vă de făcut priveghi de toată noaptea și parascovenii câte vă place, măi băieți; dacă vi-i voia să vă deie mă-ta în toate zilele numai colaci de cei unși cu miere de la „Patruzeci de sfinți” și colivă cu miez de nucă.

— Ei, apoi! minte ai, omule? Mă mieram eu, de ce-s și ei așa de cumiști, mititeii; că tu le dai nas și le ții hangul. Ia privește-i cum stau toți treji și se uită țintă în ochii noștri, parcă au de gând să ne zugrăvească. Ian să-i fi sculat la treabă, ș-apoi să-i vezi cum se codesc, se drâmboiesc și se sclifosesc, zise mama. Hai! la culcat, băieți, că trece noaptea; vouă ce vă pasă, când aveți demâncare sub nas!

Și după ce ne culcam cu toții, noi, băieții, ca băieții, ne luam la hârjoană, și nu puteam adormi de incuri, până ce era nevoită biata mamă să ne facă musai câte-un șurub, două prin cap și să ne deie câteva tapangele la spinare. Și tata, săturându-se câteodată de atâta hălăgie, zicea mamei:

— Ei, taci, taci, ajungă-ți de-amu, herghelie! Știu că doar nu-s babe, să chirotească din picioare!

Însă mama ne mai da atunci câteva pe deasupra, și mai îndesate, zicând:

— Na-vă de cheltuială, ghiavoli ce sunteți! Nici noaptea să nu mă pot odihni de incotele voastre?

Și numai așa se putea liniști biata mamă de răul nostru, biată să fie de păcate! Ș-apoi socotiți că se mântuia numai cu-atâta? Ți-ai găsit! A doua zi des-dimineată le începeam din capăt; și iar lua mama nănașa, din coardă, și iar ne jnăpăia, dar noi parcă bindiseam de asta?... Vorba ceea: „Pielea rea și răpănoasă, ori o bate, ori o lasă”.

Și câte nu ne venea în cap, și câte nu făceam cu vârf și îndesat, mi-aduc aminte de parcă acum mi se întâmplă.

Mai pasă de ține minte toate cele și acum așa, dacă te slujește capul, bade Ioane.

La Crăciun, când tăia tata porcul și-l pârla, și-l opărea, și-l învălea iute cu paie, de-l înădușea, ca să se poată rade mai frumos, eu încălecam pe porc deasupra paielor și făceam un chef de mii de lei, știind că mie are să-mi deie coada porcului s-o frig și beșica s-o umplu cu grăunțe, s-o umflu și s-o zurăiesc după ce s-a usca; și-apoi vai de urechile mamei, până nu mi-o spârgea de cap!

Și, să nu-mi uit cuvântul! Odată, la Sfântul Vasile, ne prindem noi vro câțiva băieți din sat să ne ducem cu plugul; căci eram și eu mărișor acum, din păcate. Și în ajunul Sfântului Vasile, toată ziua am stat de capul tatei, să-mi facă și mie un buhaiu ori, de nu, batăr un harapnic.

— Doamne, ce harapnic ți-oiu da eu, zise tata de la o vreme. N-ai ce mânca la casa mea? Vrei să te bușească cei nandralăi prin omăt? Acuș te descalf!

Văzând eu că mi-am aprins paie-n cap cu asta, am șterpelit-o de-acasă numai cu beșica cea de porc, nu cumva să-mi ieie tata ciubotele și să rămân de rușine înaintea tovarășilor. Și nu știu cum s-a întâmplat, că nici unul dintre tovarăși n-avea clopot. Talanca mea era acasă, dar mă puteam duce s-o ieu? În sfârșit, facem noi ce facem și sclipuim de cole o coasă ruptă, de ici o cârceie de tânjală, mai un vătrar cu belciug, mai beșica cea de porc a mea, și, pe după toacă, și pornim pe la case. Și-o luăm noi de la popa Oșlobanu, tocmai din capul satului din sus, cu gând să umblăm tot satul... Când colo, popa tăia lemne la trunchiu afară și, cum a văzut că ne așezăm la fereastră

și ne pregătim de urat, a început a ne trage câteva nașteri îndesate și a zice:

— De-abia s-au culcat găinile, și voi ați și început? Ia stați oleacă, blăstemaților, să vă dau eu!

Noi, atunci, am pârlit-o la fugă. Iar el, zvârr! cu o scurmătură în urma noastră, căci era om hursuz și pâclișit popa Oșlobanu. Și, din spaima ceea, am fugit noi mai jumătate de sat înapoi, fără să avem când îi zice popei: „Drele pe podele și bureți pe păreți; câte pene pe cucoși, atâția copii burduhoși”, cum obicinuiesc a zice plugarii pe la casele ce nu-i primesc.

— Măi, al dracului venetic și ceapcân de popă! zicem noi, după ce ne adunăm toți la un loc, înghețați de frig și spărieți. Cât pe ce era să ne ologească boaita cea îndrăcită, vedè-l-am dus pe năsălie la biserica Sfântului Dumitru de sub cetate, unde slujește; curat Ucigă-l-crucea l-a colăcit să vie și să-și facă budihacea casă la noi în sat. Ferească Dumnezeu să fie preoții noștri așa, că nu te-ai mai înfrupta cu nimica de la biserică în vecii vecilor! Și până-l mai menim noi pe popă, până-l mai boscorodim, până una alta, amurgește bine.

— Ei, amu, ce-i de făcut? Hai să întrăm ici, în ograda asta, zise Zaharia lui Gâtlan, că ne trecem vremea stând în mijlocul drumului.

Și întrăm noi la Vasile-Aniței și ne așezăm la fereastră după obicei. Dar parcă naiba vrăjește; cela nu sună coasa, că-i e frig; celuia că-i îngheață mânilor pe cârceie, văru-meu Ion Mogorogea, cu vătrarul subsuoară, se punea de pricină că nu ură, și numa-ți crăpa inima-n tine de necaz!

— Ură tu, măi Chiriece, zic eu lui Goian; și noi, măi Zaharie, să prufnim din gură ca buhaiul; iar iștilalți să strige: hăi, hăi!

Ș-odată și începem. Și ce să vezi? Unde nu se iè hapsâna de nevasta lui Vasile-Aniței cu cociorva aprinsă după noi, căci tocmai atunci trăgea focul, să deie colacii în cuptior.

— Vai, aprinde-v-ar focul, să vă aprindă! zise ea, burzuluiță grozav; dar cum se cheamă asta? În obrazul cui v-a învățat!...

Atunci noi, la fugă, băieți, mai dihai decât la popa Oșlobanu... „Dar bun pocinog a mai fost ș-aista, zicem noi, oprindu-ne în răscrucile drumului din mijlocul satului, aproape de biserică. Încă una-două de aiestea, și ne scot oamenii din sat afară ca pe niște lăieși. Mai bine să mergem la culcare”. Și după ce ne arvonim noi și pe la anul, cu jurământ, să umblăm tot împreună, ne-am despărțit unul de altul, răbigiți de frig și hămisiți de foame, și hai fiecare pe la casa cui ne are, că mai bine-i pare. Și iaca așa ne-a fost umblarea cu plugul în anul acela.

D-apoi cu smântânitul oalelor, ce calamandros făceam!

Când punea mama laptele la prins, eu, fie post, fie câșlegi, de pe-a doua zi și începeam a linchi groșciorul de pe deasupra oalelor; și tot așa în toate zilele, până ce dam de chișleag. Și când căuta mama să smântânească oalele, smântânește, Smărandă, dacă ai ce...

— Poate c-au luat strigoaicele mana de la vaci, mămuică, ziceam eu, șezând închincit și cu limba scoasă afară dinaintea mamei, jos lângă oale.

— Doamne, prinde-l-voiu strigoiiu! ceta odată la oala cu smântână, zicea mama, uitându-se lung la mine, ș-apoi las'! Nănașa din grindă are să-i știe de știre, de nu l-or pute scoate din mâna mea tot neamul strigoilor și al strigoai-celor din lume!... Se cunoaște el strigoiiu, care a mâncat

smântâna, de pe limbă... Urât mi-a fost mie în viața mea omul viclean și lingău, drept să-ți spun, dragul mamei! Și să știi de la mine că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furțișag, fie lucru de purtat, fie de-a mâncării, fie ori de ce-a fi.

„Ei, apoi! unde-o plesnește mama și unde crapă!”, zic eu în gândul meu, că doar tot nu eram așa de prost până pe-acolo, să nu pricep atâta lucru.

D-apoi cu moș Chiorpec ciubotarul, megieșul nostru, ce necaz aveam! Ba adică, drept vorbind, el avea necaz cu mine; căci, una-două, mă duceam la om și-l tot sucăleam să-mi deie curele, ca să-mi fac biciu. Și cele mai de multe ori găseam pe moș Chiorpec răbuind ciubotele cu dohot de cel bun, care face pelea cum îi bumbacul. Și dacă vedea omul și vedea că nu se poate descotorosi de mine cu vorbe, mă lua frumușel de bărbie cu mâna stângă, iar cu cea dreaptă muia feleștiocul în strachina cu dohot și-mi trăgea un pui de răbuială ca aceea pe la bot, de-i bufnea râsul pe toți ucenicii din ciubotărie. Și când îmi da drumul, mă duceam tot într-o fugă acasă la mama plângând și stupind în dreapta și în stânga.

— Uite, mamă, Chiorpecul dracului, ce mi-a făcut!...

— Doamne, parcă l-am învățat eu, zicea mama, cu părere de bine; am să-l cinstesc, zău așa, când l-oiu întâlni; că șezi lipcă unde te duci și scoți sufletul din om cu obrăzniciiile tale, ușernic ce ești!

Dacă auzeam așa, mă spălam binișor pe la gură și-mi căutam de nevoie... Și cum uitam ciuda, fuga iar la moș Chiorpec după curele! Și el, când mă vedea întrând pe ușă, îmi zicea cu chef: „He, he! bine-ai venit, nepurcele!” Și iar mă răbuia, făcându-mă de râs; și eu iar fugeam acasă,

plângând, stupind și blăstemându-l. Și mama avea un chin cu mine din pricina asta...

— Of! de-ar veni iarna, să te mai dau odată la școală undeva, zicea mama, și să cer dascălului să-mi deie numai pielea și ciolanele de pe tine.

Odată, vara, pe-aproape de Moși, mă furișez din casă și mă duc, ziua miază-mare, la moș Vasile, fratele tatei cel mai mare, să fur niște cireșe; căci numai la dânsul și încă la vro două locuri din sat era câte-un cireș varatic, care se cocea-pălea de Duminica Mare. Și mă chitesc eu în mine, cum s-o dau, ca să nu mă prindă. Întru mai întâi în casa omului și mă fac a cere pe Ioan, să ne ducem la scăldat.

— Nu-i acasă Ion, zise mătușa Mărioara; s-a dus cu moșu-tău Vasile sub cetate, la o chiuă din Condreni, s-aducă niște sumani.

Căci trebuie să vă spun că la Humulești torc și fetele și băieții, și femeile și bărbații; și se fac multe giguri de sumani, și lăi, și de noaten, care se vând și pănură, și cusute; și acolo, pe loc, la negustori armeni, veniți înadins din alte târguri; Focșani, Bacău, Roman, Târgu-Frumos, și de pe aiurea, precum și pe la iarmaroace în toate părțile. Cu asta se hrănesc mai mult humuleștenii, răzăși fără pământuri, și cu negustoria din picioare: vite, cai, porci, oi, brânză, lână, oloi, sare și făină de popușoi; sumane mari, genunchere și sârdace; ițari, berneveci, cămeșoaie, lăicere și scorțuri înflorite; ștergare de burangic alese, și alte lucruri, ce le duceau luna în târg de vânzare, sau joia pe la mănăstirile de maice, cărora le vine cam peste mână târgul.

— Apoi, dar, mai rămâi sănătoasă, mătușă Mărioară! vorba de dinioarea; și-mi pare rău că nu-i văru Ion acasă,

că tare-aș fi avut plăcerea să ne scăldăm împreună... Dar în gândul meu: „Știi c-am nemerit-o? bine că nu-s acasă; și, de n-ar veni degrabă, și mai bine-ar fi!”...

Și, scurt și cuprinzător, sărut mâna mătușei, luându-mi ziua bună, ca un băiet de treabă, ies din casă cu chip că mă duc la scăldat, mă șupuresc pe unde pot și, când colo, mă trezesc în cireșul femeiei și încep a cărăbăni la cireșe în sân, crude, coapte, cum se găseau. Și cum eram îngrijit și mă sileam să fac ce-oiu face mai degrabă, iaca mătușa Mărioara, c-o jordie în mână, la tulpina cireșului.

— Dar bine, ghiavole, aici ți-i scăldatul? zise ea, cu ochii holbați la mine; scoboară-te jos, tălharule, că te-oiu învăța eu!

Dar cum să te cobori, căci jos era prăpădenie! Dacă vede ea și vede că nu mă dau, zvârr! de vro două-trei ori cu bulgări în mine, dar nu mă chitește. Apoi începe a se aburca pe cireș în sus, zicând: „Stăi, măi porcane, că te câptușește ea, Mărioara, acuș!” Atunci eu mă dau iute pe-o creangă, mai spre poale, și odată fac zup! în niște cânepă, care se întindea de la cireș înainte și era crudă și până la brâu de naltă. Și nebuna de mătușă Mărioara, după mine, și eu fuga iepurește prin cânepă, și ea pe urma mea, până la gardul din fundul grădinei, pe care neavând vreme să-l sar, o cotigeam înapoi, iar prin cânepă, fugind tot iepurește, și ea după mine până-n dreptul ocolului pe unde-mi era iar greu de sărit; pe de laturi iar gard, și hârsita de mătușă nu mă slăbea din fugă nici în ruptul capului! Cât pe ce să puie mâna pe mine! Și eu fuga, și ea fuga, și eu fuga, și ea fuga, până ce dăm cânepa toată palancă la pământ; căci, să nu spun minciuni, erau vro zece-douăsprezece prăjini de cânepă, frumoasă și deasă cum îi peria, de care nu s-au

ales nimica. Și după ce facem noi trebușoara asta, mătușa, nu știi cum, se încâlcește prin cânepă, ori se împiedică de ceva, și cade jos. Eu, atunci, iute mă răsucesc într-un picior, fac vro două sărituri mai potrivite, mă azvârl peste gard, de parcă nici nu l-am atins, și-mi pierd urma, ducându-mă acasă și fiind foarte cuminte în ziua aceea...

Dar mai în desară, iaca și moș Vasile, cu vornicul și pasnicul, strigă pe tata la poartă, îi spun pricina și-l cheamă să fie de față când s-a ispăși cânepa și cireșele... căci, drept vorbind, și moș Vasile era un cărpănos și-un puiu de zgârie-brânză, ca și mătușa Mărioara. Vorba ceea: „Au tunat și i-au adunat”. Însă degeaba mai clămpănesc eu din gură: cine ce are cu munca omului? Stricăciunea se făcuse, și vinovatul trebuia să plătească. Vorba ceea: „Nu plătește bogatul, ci vinovatul”. Așa și tata: a dat gloabă pentru mine, și pace bună! Și după ce-a venit el rușinat de la ispașă, mi-a tras o chelfăneală ca aceea, zicând:

— Na! satură-te de cireșe! De-amu să știi că ți-ai mâncat liftiria de la mine, spânzuratul! Oare multe stricăciuni am să mai plătesc eu pe urma ta?

Și iaca așa cu cireșele; s-a împlinit vorba mamei, sărmana, iute și degrabă: „Că Dumnezeu n-ajută celui care umblă cu furțișag”. Însă ce ți-i bună pocăința după moarte? D-apoi rușinea mea, unde o pui? Mai pasă de dă ochi cu mătușa Mărioara, cu moș Vasile, cu văru Ion și chiar cu băieții și fetele din sat: mai ales duminica la biserică, la horă, unde-i frumos de privit, și pe la scăldat, în Cierul Cucului, unde era băteștiștea flăcăilor și a fetelor, doriți unii de alții, toată săptămâna, de pe la lucru!

Mă rog, mi se dusese buhul despre pozna ce făcusem, de n-aveai cap să scoți obrazul în lume de rușine; și mai ales

CUPRINS

<i>Creangă și epoca sa</i>	5
AMINTIRI DIN COPILĂRIE	17
I	17
II	38
III	63
IV	92
POVESTIRI	103
POVESTE	105
MOȘ NICHIFOR COȚCARIUL	110
POVESTEA UNUI OM LENEȘ	131
MOȘ ION ROATĂ	134
POPA DUHU	139
CINCI PÎNI	147
ION ROATĂ ȘI VODĂ CUZA	153
<i>Selecțiuni critice</i>	160